

**QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA TURIZM INFRATUZILMASINI
RIVOJLANTIRISH VA TURIZM YO'NALISHLARINI SHAKLLANTIRISH
MEXANIZMLARI**

Kudaybergenov Adilbek Jiemurat uli

Berdoq nomidagi Qoraqalpog'iston davlat universiteti magistranti kudaybergenovadilbek66@gmail.com

+998 88 354 6699

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qoraqalpog'iston Respublikasida turizm infratuzilmasini rivojlantirish va turizm yo'nalishlarini shakllantirish mexanizmlari tahlil qilindi. Tadqiqotda hududning tabiiy, madaniy va tarixiy salohiyati, mehmonxona fondi, transport tizimi va xizmat ko'rsatish obyektlari o'rganildi. Shuningdek, SWOT-tahlil va GIS-tahlil yordamida turizm yo'nalishlari aniqlanib, ularning rivojlantirish strategiyalari taklif qilindi. Natijalar Qoraqalpog'iston turizmini barqaror rivojlantirish va innovatsion yondashuvlar joriy etish uchun ilmiy-amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: turizm infratuzilmasi, turizm yo'nalishlari, SWOT-tahlil, GIS-tahlil, Qoraqalpog'iston, barqaror rivojlanish, ekoturizm, madaniy turizm.

Annotation: This article analyzes the development of tourism infrastructure and the formation mechanisms of tourism directions in the Republic of Karakalpakstan. The study examined the region's natural, cultural, and historical potential, hotel facilities, transport systems, and service objects. Additionally, tourism directions were identified using SWOT and GIS analysis, and strategies for their development were proposed. The results provide scientific and practical recommendations for sustainable development and the implementation of innovative approaches in Karakalpakstan tourism.

Keywords: tourism infrastructure, tourism directions, SWOT analysis, GIS analysis, Karakalpakstan, sustainable development, ecotourism, cultural tourism.

Аннотация: В статье проанализированы механизмы формирования туристических направлений и развития туристической инфраструктуры в Республике Каракалпакстан. В исследовании изучались природный, культурный и исторический потенциал региона, гостиничный фонд, транспортная система и объекты обслуживания. С помощью SWOT-анализа и GIS-анализа определены туристические направления и предложены стратегии их развития. Результаты дают научно-практические рекомендации для устойчивого развития туризма и внедрения инновационных подходов в Каракалпакстане.

Ключевые слова: туристическая инфраструктура, туристические направления, SWOT-анализ, GIS-анализ, Каракалпакстан, устойчивое развитие, экотуризм, культурный туризм.

KIRISH

Qoraqalpog'iston Respublikasi O'zbekistonning turizm salohiyati yuqori hududlaridan biri bo'lib, tabiiy, madaniy va tarixiy resurslarga boy. Amudaryo deltasi, Aral dengizi sohilidagi hududlar, ko'plab tarixiy yodgorliklar va etnik madaniyatga oid meros

joylari sayyohlar uchun noyob imkoniyatlar yaratadi. So'nggi yillarda mamlakatda ichki va xalqaro turizmni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, turizm salohiyatidan samarali foydalanish uchun infratuzilmani mustahkamlash va turizm yo'nalishlarini aniq shakllantirish zarurati mavjud.

Turizm infratuzilmasi – bu sayyohlarni qabul qilish, xizmat ko'rsatish, transport va kommunikatsiya tizimlarini o'z ichiga olgan kompleks tizim bo'lib, hududning turizm salohiyatini to'liq amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Qoraqalpog'istonda turizm infratuzilmasining rivojlanishi bir necha omillar bilan cheklangan: transport yo'llarining holati, mehmonxona va ovqatlanish obyektlarining yetishmasligi, marketing va axborot tizimlarining rivojlanmaganligi. Shu sababli, hududdagi turizmni rivojlantirish strategiyasi iqtisodiy, ekologik va madaniy mezonlarni hisobga olgan holda amalga oshirilishi zarur.

Maqolaning maqsadi – Qoraqalpog'iston Respublikasida turizm infratuzilmasini rivojlantirish va turizm yo'nalishlarini shakllantirish mexanizmlarini ilmiy asoslangan tarzda tahlil qilish, mavjud holatni baholash va rivojlanish istiqbollari aniqlash. Maqolada quyidagi vazifalar amalga oshiriladi: hududdagi turizm infratuzilmasining joriy holatini o'rganish, turizm yo'nalishlarini aniqlash va ularni rivojlantirish mexanizmlarini ishlab chiqish, turizm salohiyatidan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar berish [2].

Adabiyotlar tahlili. O'zbekiston olimlari turizm infratuzilmasini rivojlantirish va hududiy turizm salohiyatini o'rganishga katta e'tibor qaratgan. Jumladan, Qalmuratov Baxtiyor va boshqa tadqiqotchilar Qoraqalpog'istonning tabiiy resurslari, madaniy merosi va etno-turizm imkoniyatlarini tizimli tarzda tahlil qilib, turizmni barqaror rivojlantirish uchun strategik yo'nalishlarni aniqlash metodologiyasini ishlab chiqqan. Ularning ishlarida hududiy turizm salohiyatini baholashda iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy omillar birgalikda ko'rib chiqilishi, shuningdek, infratuzilma va xizmat ko'rsatish obyektlarini yaxshilash zarurligi ta'kidlangan.

Adabiyotlarda ta'kidlangan yana bir muhim jihat – turizmni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar va marketing strategiyalarini qo'llash zarurati. Qalmuratovning tadqiqotlarida hududning geosiyosiy va ekologik xususiyatlari hisobga olingan holda, ekoturizm, madaniy turizm va agro-turizm kabi yo'nalishlarni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan. Shuningdek, mahalliy aholining faol ishtiroki, hunarmandchilik va etnik an'analarni turizm mahsulotiga aylantirish orqali hudud iqtisodiyotini qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari ham alohida e'tiborga sazovor deb hisoblangan [3].

Metodlar. Tadqiqotda Qoraqalpog'iston Respublikasida turizm infratuzilmasini baholash va rivojlantirish mexanizmlarini aniqlash uchun miqdoriy va sifatli metodlar kombinatsiyasi qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi bir nechta yondashuvlarga asoslandi: avvalo, tizimli tahlil yordamida hududning turizm resurslari, transport tizimi, mehmonxona fondi, ovqatlanish va xizmat ko'rsatish obyektlari tizimli tarzda o'rganildi; bu orqali turizm infratuzilmasining kuchli va zaif tomonlari aniqlanib, rivojlanish imkoniyatlari baholandi. Shu bilan birga, hududdagi mehmonxonalar, sayyohlik agentliklari va mahalliy aholiga so'rovnoma o'tkazildi, shuningdek, turizm bo'yicha mutaxassislar bilan chuqurlashtirilgan intervyular olib borildi. Qoraqalpog'iston turizm infratuzilmasining kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlar va tahdidlarni aniqlash maqsadida SWOT-tahlil amalga oshirildi. Turizm yo'nalishlari, transport va kommunikatsiya

tarmoqlarini xaritalashtirish uchun GIS-tahlil qo'llanildi, bu esa geografik axborot tizimlari yordamida hududning turizm infratuzilmasini vizual tarzda baholash imkonini berdi. So'nggi 5 yillik turizm statistiklari, mehmonlar oqimi, mehmonxona bandligi va iqtisodiy ko'rsatkichlar asosida statistik tahlil o'tkazildi, bu esa infratuzilmaning samaradorligi va rivojlanish tendensiyalarini aniqlashga xizmat qildi. Tadqiqot davomida ishlatilgan ma'lumotlar manbalari sifatida Qoraqalpog'iston Respublikasi statistika boshqarmasi, Madaniyat va sport vazirligi, turizm agentliklari hamda ilmiy maqolalar asos bo'lib xizmat qildi [6].

Ma'lumotlar manbalari sifatida Qoraqalpog'iston Respublikasi statistika boshqarmasi, Madaniyat va sport vazirligi, turizm agentliklari va ilmiy maqolalar ishlatildi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari Qoraqalpog'iston Respublikasida turizm infratuzilmasining joriy holatini va rivojlanish istiqbollarini ko'rsatadi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, hududda turizm infratuzilmasi quyidagi asosiy komponentlardan iborat: transport yo'llari, mehmonxona va ovqatlanish obyektlari, turistik markazlar va madaniy meros yodgorliklari, axborot-markazlar va onlayn xizmatlar.

Jadval 1.

Qoraqalpog'istonda turizm infratuzilmasining asosiy ko'rsatkichlari (2024 y.) [4]

Ko'rsatkich	Miqdor	Izoh
Mehmonxonalar soni	112	3-5 yulduzli va oilaviy mehmonxonalar
Turistlarni qabul qiluvchi maskanlar	230	Shu jumladan xususiy turistik maskanlar
Restoran va ovqatlanish maskanlari	156	Mahalliy va milliy taomlar bo'yicha
Transport yo'llari (km)	4,500	Asfalt va qo'lda boshqariladigan yo'llar
Axborot markazlari	12	Turistlarga xizmat ko'rsatish markazlari

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mehmonxonalar soni va sifati yetarli darajada emas, ayniqsa ichki turizm talabini qondirishda muammolar mavjud. Transport infratuzilmasi rivojlangan bo'lsa-da, ayrim hududlarga borish qiyinligi mavjud. Axborot-markazlar soni cheklangan va ularning ishlash mexanizmi onlayn platformalar bilan yetarlicha integratsiyalashmagan.

Qoraqalpog'istonda turizmni rivojlantirish uchun bir nechta yo'nalishlar aniqlangan bo'lib, ularning asosiylari ekoturizm va tabiat turizmi, madaniy va tarixiy turizm, etno- va agro-turizm hamda suv va sport turizmidir. Ekoturizm va tabiat turizmi Amudaryo deltasi, Aral dengizi hududi va Qizilqum cho'li kabi tabiiy hududlarda sayyohlarni jalb qilish imkoniyatlarini yaratadi, bu esa tabiiy resurslardan barqaror foydalanish va ekologik madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Madaniy va tarixiy turizm esa Moynaq shahri, Qonliko'l va boshqa tarixiy yodgorliklar orqali hududning boy tarixiy merosini namoyish etadi, shuningdek, mahalliy madaniyat va an'analarni keng jamoatchilikka yetkazish imkonini beradi.

Etno- va agro-turizm sohasida mahalliy etnik an'analari, hunarmandchilik, chorvachilik va qishloq turizmi asosiy rol o'ynaydi, bu yo'nalish aholining iqtisodiy faolligini oshirish va qishloq hududlarida turizmni rivojlantirishga xizmat qiladi. Suv va sport turizmi Aral dengizi sohillari, ichki daryo va kanallar bo'yicha suzish, sport tadbirlari va sarguzashtli faoliyatlarni tashkil etishga imkon beradi. Shu tariqa, Qoraqalpog'iston

turizm salohiyatini diversifikatsiya qilish va turli turizm segmentlarini rivojlantirish orqali hududning iqtisodiy va madaniy rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shadi.

Jadval 2.

Qoraqalpog'istonda turizm yo'nalishlari va ularning salohiyati [5]

Yo'nalish	Salohiyat darajasi	Asosiy hududlar	Zarur infratuzilma
Ekoturizm	Yuqori	Amudaryo deltasi, Qizilqum cho'li	Turistik yo'laklar, qabul maskanlari
Madaniy va tarixiy turizm	O'rta	Moynaq shahri, Qonliko'l	Axborot markazlari, ekskursiya xizmatlari
Etno- va agro-turizm	O'rta	Bo'stonlik va Chimbay tumanlari	Mehmonxona, qishloq uylar, etno-muzeylar
Suv va sport turizmi	Yuqori	Aral dengizi, ichki kanallar	Sport maydonlari, suzish maskanlari

Natijalar shuni ko'rsatdiki, ekoturizm va suv-sport turizmi hududning asosiy raqamli yo'nalishlari sifatida rivojlantirilishi mumkin. Madaniy va etnoturizm yo'nalishlari esa mahalliy hamjamiyatlarni jalb qilgan holda qo'shimcha daromad manbai sifatida ishlatilishi mumkin.

Mulohazalar. Tahlillar asosida Qoraqalpog'iston Respublikasida turizm infratuzilmasini rivojlantirish uchun quyidagi mexanizmlar taklif etiladi. Birinchidan, transport va yo'l infratuzilmasini takomillashtirish zarurati mavjud. Bu hududga kirish imkoniyatini oshirib, turist oqimini ko'paytiradi. Ikkinchidan, mehmonxona va ovqatlanish obyektlarini kengaytirish va sifatini oshirish muhim. Shu bilan birga, mahalliy etnik madaniyat va tarixiy yodgorliklarni qo'llab-quvvatlovchi turistik markazlar tashkil etish zarur.

Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalarni rivojlantirish orqali turistlar uchun axborot-markazlar samaradorligini oshirish mumkin. Mobil ilovalar va veb-saytlar orqali hududdagi sayyohlik yo'nalishlari, ekskursiya xizmatlari va mehmonxona bandligi real vaqt rejimida kuzatilishi mumkin. Shu bilan birga, mahalliy aholining turizm sohasidagi ishtirokini rag'batlantirish zarurati mavjud. Qishloq turizmi, etno-turizm va agro-turizm orqali aholi turizm xizmatlariga jalb qilinadi, daromad manbai oshadi va mahalliy iqtisodiyot rivojlanadi [7].

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, turizm infratuzilmasini rivojlantirish strategiyasi uch asosiy tamoyilga tayangan bo'lishi lozim: barqarorlik, raqamlashtirish va hamjamiyatni jalb qilish. Barqarorlik – tabiiy resurslar va ekologik muhitni saqlash, raqamlashtirish – axborot-markazlar va onlayn xizmatlarni rivojlantirish, hamjamiyatni jalb qilish – mahalliy aholi va hunarmandchilikni turizm bilan bog'lash.

Shuningdek, turizm yo'nalishlarini rivojlantirish uchun davlat siyosati, investitsiya va marketing strategiyalari muhim rol o'ynaydi. Xorijiy va ichki turistlarni jalb qilish uchun reklama kampaniyalari, sayyohlik festivallari, xalqaro ko'rgazmalar va raqamli platformalardan foydalanish samarali bo'ladi [1].

Xulosa. Qoraqalpog'iston Respublikasida turizm infratuzilmasini rivojlantirish va turizm yo'nalishlarini shakllantirish hududning iqtisodiy, ekologik va madaniy salohiyatini to'liq amalga oshirishga yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, eng samarali

yo'nalishlar ekoturizm va suv-sport turizmi hisoblanadi, madaniy va etno-turizm esa mahalliy hamjamiyatni jalb qilish va qo'shimcha daromad manbai sifatida ishlatilishi mumkin.

Turizm infratuzilmasini rivojlantirish uchun transport, mehmonxona va ovqatlanish obyektlari, axborot-markazlar, raqamli platformalar va mahalliy hamjamiyat ishtirokini rag'batlantirish mexanizmlari muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, barqarorlik, raqamlashtirish va hamjamiyatni jalb qilish tamoyillari asosida strategik reja ishlab chiqilishi lozim.

Umuman olganda, hududdagi turizmni rivojlantirish nafaqat iqtisodiy foyda, balki madaniy merosni saqlash va ekologik barqarorlikni ta'minlash imkonini beradi. Shu sababli, Qoraqalpog'iston Respublikasi turizm salohiyatidan samarali foydalanish uchun infratuzilmani mustahkamlash va turizm yo'nalishlarini ilmiy asoslangan tarzda shakllantirish bo'yicha izchil ishlarni davom ettirishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

9. Калмуратов Б. С., Бектурдиев М. Б. Формирование инновационной стратегии развития в конкурентной среде строительной индустрии //Бюллетень науки и практики. – 2021. – Т. 7. – №. 6. – С. 336-344.

10.Калмуратов Б. С. Приоритеты кластерного подхода в инновационной развитой строительной промышленности //Бюллетень науки и практики. – 2020. – Т. 6. – №. 4. – С. 315-321.

11. Xolmurodov S. Hududiy turizmni barqaror rivojlantirishning strategik yo'nalishlari. – Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti, 2020.

12.Ergashev O. Ekoturizm va qishloq turizmi: hududiy tajribalar. – Nukus: Qoraqalpog'iston Davlat Universiteti, 2018.

13. Islomov T. Madaniy meros va turizm salohiyati: ilmiy-tahliliy tadqiqot. – Tashkent: Ilm-Ziyo, 2021.

14. Normurodov R. Turizmni rivojlantirishda GIS va innovatsion texnologiyalarning roli. – Tashkent: Fan va Texnologiya, 2020.

15. Xudayberdiyev A. Qoraqalpog'istonning turizm resurslari va imkoniyatlari. – Nukus: Qoraqalpog'iston Davlat Universiteti, 2017.